

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК
УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

Виконав: здобувач другого
(магістерського) рівня
Спеціальності: 053 Психологія
Освітньо-професійної (наукової)
програми: Психологія
Дмитро ДМИТРИЄВ
Керівник: кандидатка психологічних
наук, доцентка
Руслана БІЛОУС

Івано-Франківськ–2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ	6
1.1. Поняття про творчий процес та визначення творчості	7
1.2. Теоретико-психологічні особливості пізнання і активізації творчих процесів	10
1.3 особистісно-центровані методи та перешкоджаючі фактори професійного зростання	12
1.4 Діяльнісний підхід і комунікативний потенціал особистості	16
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ НА УСПІШНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	20
2.1. Критерії успішної професійної діяльності	21
2.2. Методологічні аспекти дослідження зв'язку творчості здобувачів вищої освіти та професійної діяльності	28
2.3. Аналіз результатів емпіричних досліджень	34
2.4. Опис корекційно-розвивальної програми спрямованої на розвиток творчих професійних здібностей студентів	38
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство відчуває потребу у фахівцях випускників закладів вищої освіти, які здатні до творчого не стандартного мислення при вирішенні професійних завдань, здатних гнучко реагувати на потреби та умови, що швидко змінюються, вміти адаптуватися до викликів, переглядати існуючі умови та об'єктивні фактори ситуації в залежності від наявних вимогам. Дані виклики і ситуації може вирішити тільки фахівець, що здатний до саморозвитку, обґрунтованого власного морального вибору, готовий до конкуренції. На сьогодні вкрай існує затребуваність сучасного українського суспільства в освічених фахівцях найвищої кваліфікації, що здатні до світоглядного вибору та компетентних професійних дій. Дана умова сприяє появі нових цілей і цінностей в освіті. Тому одним із провідних напрямів сучасної освіти стає підготовка випускників, що здатні до постійного саморозвитку, відповідального прийняття рішень з вміннями діяти адекватно у професійній ситуації та згідно комунікативним принципам. Спираючись на початкові здібності, обдарування кожної людини, неповторне в кожному, в підготовці фахівців розвивають здатність до творчості. Умови життєдіяльності висуває суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно удосконалювати власні мисленеві процеси, генерувати, аналізувати та реалізовувати оригінальні ідеї у сфері професійної діяльності, оцінювати та приймати нестандартні рішення.. Професійна діяльність є трендовою на сьогодні потребою саме для випускників закладів вищої освіти, роботодавців та представників бізнесу, які залучаються як стейкхолдери і адаптації або еволюції освітніх програм університетів. Саме в цьому є актуальність обраної теми, що передбачає підвищення рівня професійної успішності завдяки психологічним методам активізації, тренування, закріплення творчого мислення на етапі навчання здобувачів

вищої освіти як дієвого інструменту але потребує поглиблених обґрунтувань та розуміння для його застосування на практиці.

Мета дослідження: визначити зв'язок затребуваності випускників-здобувачів вищої освіти у роботодавців за критеріями професійної успішності в залежності від сформованого рівня творчих здатностей отриманих під час навчання.

Завдання дослідження:

1. Розробити нові та удосконалити існуючі засоби активізації творчого мислення здобувачів вищої освіти для забезпечення їх успішного працевлаштування і кар'єрного зростання.

2. Встановити процедури, що відбуваються в психо-емоційному стані здобувачів технічних спеціальностей при розв'язанні винахідницьких задач в тому числі прийнятті рішень в критичних умовах.

3. Обґрунтувати навчальну систему впливу на підвищення здібностей до творчої діяльності та встановити її вплив на майбутню успішність діяльності здобувачів професійній сфері.

4. Окреслити систему критеріальної оцінки успішності професійної діяльності випускників закладів вищої освіти та її взаємозв'язок із пізнавальною діяльністю, що закладено у навчальні методики.

Об'єкт дослідження – творче мислення і психологічні процеси формування його рівня у здобувачів вищої освіти.

Предмет дослідження: технології, засоби і інструменти активізації творчого стану під час навчання для застосування у професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження: існує взаємозв'язок між творчістю, засобами навчання та пізнання і успішністю у професійній діяльності та капіталізації отриманих знань.

Відповідно до поставленої мети, сформульованих завдань дослідження буде обрано і застосовано ряд **методів та методик**, основними є теоретичні – синтез і аналіз, систематизація, аналіз та систематизація існуючих напрацювань в науковій літературі з напряму дослідження чинників творчого

мислення в психології здобувачів вищої освіти; *емпіричні* – експеримент, спостереження, бесіди, тестування.

Практична цінність проведеного дослідження міститься в тому, що на основі теоретичного аналізу та емпіричного експерименту було визначено і досліджено параметри засобів творчих активізацій у сфері підготовки студентів технічних спеціальностей для їх успішного працевлаштування за фахом на ринку праці та ефективної професійної діяльності в умовах невизначеності і швидко змінюваних професійних завдань. Матеріали даної магістерської кваліфікаційної роботи пропонується до використання в навчальному процесі при викладанні студентам і аспірантам технічних спеціальностей.

Апробація роботи. Результати по темі кваліфікаційної роботи доповідались на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток інноваційної компетентності педагогів закладах освіти», 26 жовтня 2023 року, Херсон (доповідь Пленарної частини Виклики смартпромисловості до системи формування компетентностей фахівців технічного спрямування) та I Міжнародній науково-практичній конференції «Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії» 9-10 травня 2024 року.

Публікації. За матеріалами магістерської роботи опубліковано тези доповідей Дмитрієв Д.О. Філософсько-психологічні аспекти супроводження технічних проєктів // Матеріали I Міжнародній науково-практичній конференції Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії: Збірник тез і доповідей (Частина 1). за ред. Г. Д. Берегової та ін. – Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В., 2024, С. 50-52.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладений на 47сторінках друкованого тексту і вміщує 5 таблиць та 5 рисунків. Список використаних джерел нараховує 35 робіт класичних та сучасних дослідників.

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

Темі дослідження творчого мислення людини як психології творчості, розвитку дітей, студентів, управлінців, технічних працівників та інженерів присвячена значна частина наукових праць. Застосування наукових результатів наукових психологічних напрямів стосовно підготовки здобувачів освіти як творчо-орієнтованих фахівців, застосування творчих методів і завдань в навчальному та професійно-виховному процесі стає базовою умовою при розробці та реалізації різних навчально-методичних матеріалів. Здобутки науковців, які стосуються проблеми становлення та розвитку творчого мислення здобувачів (дітей, учнів, студентів), та застосування їх в практиці, створює підґрунтя для формування творчо обдарованої особистості фахівця як випускника університету, що має наперед сформовані компетенції розв'язання складних нестандартних задач як у звичайному особистому житті так і в професійній діяльності. Одним із головних чинників розвитку професійних якостей особистості вважається те, що вони з'являються безпосередньо в творчій мисленевій роботі, яка безпосередньо пов'язана з творчим мисленням. Психологія творчості надає можливості розвитку теоретичних й методологічних теорій та поглядів стратегій критичного й креативного мислення і їх розвитку, формуванню культури світогляду як методології дослідника й цілісних уявлень про зміст, засоби й форми мисленевих процесів, розвиток у людини, що навчається умінь застосовувати набуті знання у повсякденній та професійній діяльності. Застосовувати у розв'язанні науково-дослідницьких та професійних завдань, умінь й здатності до самоосвіти та саморозвитку.

1.1. Поняття про творчий процес та визначення творчості

Сучасні надбання психолого-педагогічних досліджень і теорій творчості пропонували різні ідеї та відповідно наукові течії, де розглядалися питання творчої діяльності людини і здобувачів освіти: когнітивні теорії творчості Е. Боно, Д. Гілфорда, Я. Пономарьова розкривають творчість у взаємозв'язку з пізнавальними процесами, творчим мисленням, рівнем інтелекту; психоаналітична теорія творчості З. Фрейда визначає творчість як підсумок трансформаційних процесів сексуальної енергії людини та сублімації; особистісно-орієнтована теорія творчості на основі гуманістичних засад А. Маслоу обґрунтовує емоційно-мотиваційні аспекти творчості, зв'язок творчості з самоактуалізацією людини; інвестиційна теорія креативності Р. Стернберга обґрунтовує творчість як багатоаспектне поняття, для реалізації якого необхідні наявність мотивації, особистісні якості, відповідні умови середовища; асоціативна теорія творчості С.Медніка розглядає творчість як здатність переборювати стереотипи в широті поля асоціацій; компенсаційна теорія А. Адлера обґрунтовує процес творчості як засіб компенсації власних недоліків; теорія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера ґрунтується на принципах, що творчі здібності є у всіх людей, найголовніше створити мотивацію до творчого мислення і опанувати творчі прийоми як технологію праці (алгоритм вирішення творчих задач); стратегіальна теорія творчості В. Моляко визначає творчість в позиції детермінації та структуризації процесів мисленевих творчих процесів різними стратегіями (застосування аналогій, комбінування, реконструктивних дій, випадкових підстановок, універсальною стратегією) та їх впровадження наступними тактиками (навичками та вміннями творчої діяльності); філософські теорії творчості І. Бєскової О. Лук, Б. Сорокіна, В. Цапок, А. Шумиліна доводять процес творчої діяльності і здатність до творчості через поетапну діяльність мислення у взаємозв'язку з інтуїцією

людини. Нижче наведено таблицю узагальнення визначень творчого процесу згідно [1, стор.19-20].

Наукові підходи до пояснення терміну «творчість»

№ з/п	Автор	Поняття творчого процесу
1.	Д.Богоявленська	Творчість є вищим специфічним проявом інтелектуальної активності людини.
2.	О.Губенко	Творчість, з точки зору досліджуваних нами проявів мислення (таких як «кристалізація» і «розплавлення», статистичний і динамічний інтелект) являє собою спіралевидний процес почергового «розплавлення» і «кристалізації» чуттєво-когнітивного досвіду. При цьому активізується то статистичний, то динамічний інтелекти, які змінюють одне одного на різних стадіях творчості.
3.	Н.Кічук	Творчість – це складне і багатоманітне явище, зумовлене соціально-громадськими і психолого-фізіологічними факторами соціуму, як умова становлення, самопізнання і розвитку особистості.
4.	О.Моляко	Творчий процес – будь-який процес розв’язання нової, творчої задачі, а саме: виникаючий внаслідок ознайомлення з новими вимогами потік образів, символів, пошук фрактилів-орієнтирів, виявлення атракторів, що, зрештою, сприяє циклічній організації процесу, знаходженню конструктивної сутності випадковостей, реалізації її для подальшого розв’язку.
5.	О.Морозов, Д.Чернилевський	Творчість – як не адаптивна активність конструктивного характеру, направлена на створення нового продукту в нерегламентованій ситуації.
6.	Я.Пономарьов	Творчість – механізм, що веде до розвитку.
7.	В.Роменець	Творчість полягає в переході (трансдукції) з однієї системи (суб’єктивно-психічної) в іншу (матеріально-речову), при умові їх взаємного опору цій трансдукції – просто активного чи свідомо активного.
8.	С.Рубінштейн	У творчості вбачає діяльність людини, направлену на створення нових матеріальних та духовних цінностей, що характеризуються суспільною цінністю.
9.	Р.Стернберг	Творчість – це здатність виконувати роботу, яка одночасно є як новаторською (тобто оригінальною, раптовою), так і відповідною (тобто корисною, такою, яка відповідає вимогам задачі).
10.	К.Торшина	Творчий процес – це форма активності в проблемному пошуку, свідомо і направлена спроба розширити існуючі межі знань, знищити існуючі обмеження.

11.	В.Цапок	Творчість – складний суперечливий процес, який включає в себе репродуктивне і продуктивне, нове і традиційне. Творчість – це особлива форма розвитку, яка виникає з доцільної діяльності суб'єкта, направленої на якісну зміну ідеального або матеріального утворення.
12.	А.Шумілін	Творчість – прояв вищих здібностей людини, вища форма діяльності людини. Творчість – результат діяльності мислення і рук. Творчість – вища і специфічна форма розвитку, характерна для людини. Творчість – процес, суть якого полягає у постановці та вирішенні проблем, нестандартних задач, протиріч між потребами людини (суспільств) і засобами їх вирішення.

Згідно *Guilford J. P.* [28] «творчисткість» розумової діяльності пов'язано з переважним впливом у цьому процесі наступних особливостей:

1. Оригінальність це не тривіальність та незвичність ідей, що висловлюються, сильно виражене прагнення до створення інтелектуальної новизни. Творча особистість практично завжди і в будь-яких обставинах має постійне прагнення знайти своє власне, рішення відмінне від інших.
2. Семантична гнучкість, як здатність розглянути об'єкт задачі під іншим кутом зору, визначати нове застосування об'єкту, на практиці розширювати функціональне застосування об'єкту та його властивості.
3. Образна адаптивна гнучкість, що є здатністю змінити сприйняття людиною об'єкта таким чином, щоб виявити його інші непомітні спочатку «приховані» на перший погляд від спостереження сторони.
4. Семантична спонтанна гнучкість, що є здатністю зробити дублювання різноманітних ідей у ситуаціях з певною невизначеністю, наприклад таких, що для даних ідей не містить орієнтирів.

Вчені П. Джексон та С. Мессік визначають перелік критеріїв креативного продукту, обґрунтовуючи цим потребу в наявності всебічної процедури описання об'єкту: 1. оригінальність (статистична рідкість); 2. осмисленість (наприклад, рідкісний спосіб використання будівельної цегли – «цеглу можна смажити на пательні» – креативним не є); 3. трансформація

це на основі подолання конвенціональних обмежень деякий ступінь перетворення початкового матеріалу; 4. об'єднання це освіта зв'язності і єдності частин і елементів досвіду, які дозволяють сформулювати нові ідеї в концентрованій формі [17].

1.2. Теоретико-психологічні особливості пізнання і активізації творчих процесів

Вивчення та аналіз питань творчості і формування особистості в контексті психології наведено в працях [6, 7, 9, 13, 17, 18, 22]. Людина, що має творчі та креативні здібності визначається такою, яка відображає високий рівень еволюції, підготовленості до різноманітних та конкретних видів технічних і винахідницьких задач і діяльності, до існування людини в цілому, до зміни видів поведінки, роботи, до спеціальних пошуків виходу з кризових станів, до поведінки, що є раціональною і найбільш конструктивною в станах мисленевих процесів, які називають „прикордонні стані”, в умовах катастрофи. Доведено, що самореалізація особистості в творчій діяльності може бути проявом здоров'я саме в психологічному сенсі особистості, розвиток творчого потенціалу і самореалізації людини являється важливим чинником розвитку соціуму тому, що передбачає творчу адаптацію людини, яка є необхідною для ефективної роботи у професійній сфері. В роботах українського дослідника творчої діяльності В. О. Моляко зазначається, що потенціал творчості особистості визначається як комплексно-інтегральна, особистісно-соціальна властивість динаміки особистості, яку можна описати як невичерпний великий ресурс творчих можливостей, здатність окремої людини до цілеспрямованої творчої діяльності в технічних науках та мистецтві, що виступає фундаментом її психічного і психологічного розвитку. Таким чином, можна відзначити, що творчий потенціал буде виконувати інтегруючу функцію в структурі якісних характеристик системи психічного здоров'я, розвитку та становлення

особистості [17, 26]. В сучасних публікаціях по темі кваліфікаційної роботи наводиться характеристика здатності до творчої діяльності та до подолання нових завдань як творчий аспект здоров'я.

Рис. 5.3. Основні стратегії фахового креативного продукування

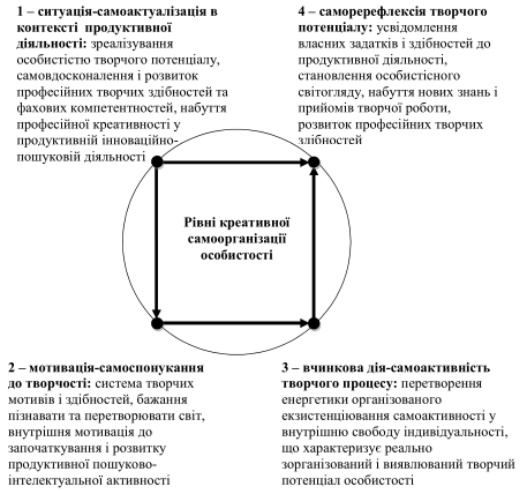

Рис. 5.4. Рівні креативної самоорганізації особистості, обґрунтовані за логіко-психологічною структурою вчинку

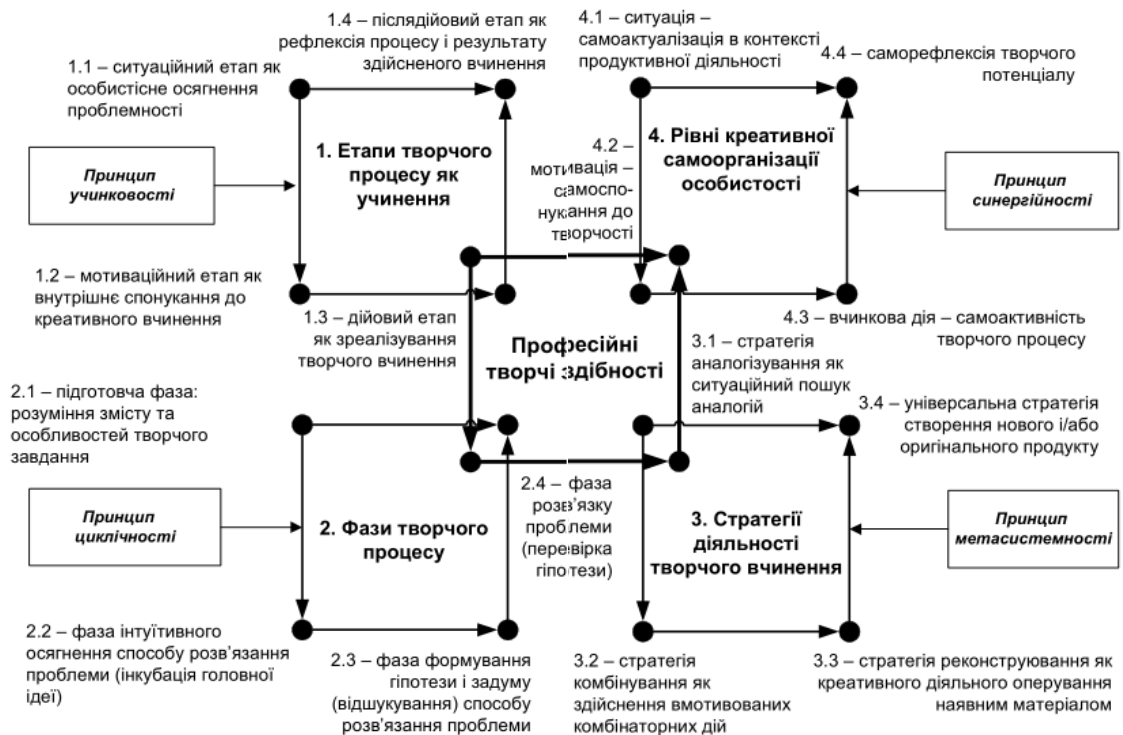

Рис. 5.5. Методологічна модель розвитку професійних творчих здібностей особистості

1.3 Особистісно-центровані методи та перешкоджаючі фактори професійного зростання

Виокремлюють таку групу засобів, що довели власну ефективність у ефективності процесів творчості, відносять тренінги, що основані на принципах гуманістичної теорії психології і їх об'єднують під загальним визначенням - «особистісно-центровані методи». Відповідні обґрунтовні теорії наводяться у працях авторів гуманістичної психології А. Маслоу, К. Роджерса, Е. Фрома та в складі і структурі багатьох психотерапевтичних практик (тілесно-орієнтована терапія, арт-терапія, психодрама та ін.).

Основним у вищенаведених психологічних практиках виступає загальновідоме твердження Карла Роджерса, яке сформульовано в наступному - в процесі організації розкриття творчих можливостей людини як особистості саме стимуляція емоційних, експресивних станів є необхідною для травматичних подій а саме: переживання горя, гніву, болі, страху, рад натхнення. Саме такі стани можуть бути «тунелем» до розуміння себе та цілісності, джерелом несвідомого в психіці та енергії.

Першочергова потреба особистості при народженні в розвитку, що притаманна кожній людині, призводить до прагнення застосовувати та реалізовувати у творчій діяльності власні потенційні можливості, що були успадковані. Однак дана умова буде можливою тільки при досягненні відповідного рівня самоповаги та самооцінки. Прагнення задовольнити потреби людини пов'язано з проявом активності, яка трансформує людину в творчу особистість, що проявляє ініціативу. Визначення «мобільність» описує тенденцію в бажанні людини досягти забезпечення своїх матеріальних і духовних потреб. Якщо розглядати аспекти особистісної мобільності, вчені визначають, що найважливіші потреби особистості полягають в самореалізації та розвитку, прагнення та здатності до пізнання в якості акту самовдосконалення [29].

Людина, що самоактуалізована невідмінно зайнята якоюсь справою та мають таке захоплення, що відмінності між професійною діяльністю, службовими обов'язками та задоволенням для них не існують. Творчі люди присвячують своє особисте і професійне життя як зазначає А. Маслоу тому, що називають високі цінності (такі, як істина, краса, добро, досконалість, цілісність) або метапотреби. А. Маслоу описує вісім способів, завдяки яким особистості можуть самоактуалізуватися, або вісім типів поведінки, що призводять до самоактуалізації: концентрація, вибір зростання, самопізнання, чесність, судження, саморозвиток, вершинні переживання, відсутність захисту для власного «Я». Серед прийомів та засобів, що застосовуються в формі вищезазначених напрямів активізації і стимуляції творчих можливостей людини, відносять ті, що спрямовано на подолання перешкод саме самоконтролю, стереотипної поведінки, ефектів «м'язевої броні». До таких способів будуть належати художньо-мистецькі ремесла, вокальний спів, заняття музикою, різні види медитації, стимуляція або активізація наочної та образної уяви, релаксації м'язів та фізичні вправи, «переключення» емоцій, аутогенне занурення, дихальні спеціальні вправи, прийняття «енергетично» спрямованих, заземлених, урівноважених положень тіла, спеціальні види масажу та самомасажу, вправи на вільний, усвідомлений та асоціативний рух.

В процесі конструктивної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в них з'являється можливість випробувати власні здібності в чомусь новому, створюються можливості здійснювати пробні практичні дії з елементами проектування та винахідництва, в результаті цього здобувач в університеті отримує кінцевий вигляд продукту, що відповідає його власній діяльності. Під час такого навчання відбувається активізація творчого мислення, фантазії та передбачення, стимуляція мисленевих процесів до творчих пошукових дій. Конструктивно-проектне мислення забезпечує вміння здобувача вищої освіти розглядати об'єкт в комплексі і одночасно уявляти та враховувати співвідношення його частин, вміння в думках ділити його на конструктивні

частини і збирати в єдине ціле після аналізу. Конструктивно-проектне мислення забезпечується наявністю наступних чинників:

- вміння розпізнавати і виділяти об'єкт тобто бачити суттєве;
- вміння складати об'єкт з наявних частин, виконувати синтез чи побудувати за допомогою креслення на папері або ескізу ванні вручну та технічних засобів комп'ютерних систем автоматизованого проектування (САПР), дизайнерських програм 3D моделювання;
- вміння розділяти на частини, виокремлювати складові з цілого, робити декомпозицію та аналізувати;
- вміння видозмінювати, перетворювати та робити трансформації об'єкту, що розглядається відповідно до заданих умов і параметрів;
- вміння із об'єкта або його окремих частин, що були мисленево перетворені або видозмінені побудувати новий з новими якісними та кількісними характеристиками.

Професор В. О. Моляко при дослідженні мисленевих процесів розглядає розуміння нової задачі для людини як усвідомлення умови і розуміння майбутнього результату творчої діяльності, між якими існує процесуальний «міст» – розуміння того, що дано та перехід від цього, до розуміння, що потрібно знайти згідно поставлених умов, наприклад технічної задачі. Саме процес розуміння технічної або мистецької задачі відбувається як встановлення у відповідність нової інформації, що міститься в задачі, до наявних суб'єктивним еталонам, які є в традиційному розумінні діяльності людини. Момент встановлення такої суттєвої подібності і є моментом настання розуміння [17, 26].

Вчені психологи визначають, що професійний розвиток людини під час вікових змін і сфери професійної діяльності супроводжується періодами регресу, дезадаптації, стагнації, кризами, деформаціями та в деяких випадках навіть професійною деградацією людини (О. Андрієнко, С. Безносів, Р. Грановська, Л. Корнєєва, А. Маркова).

При виконанні аналізу джерел, які можуть перешкоджати розвитку людини в професійному середовищі автор А. Маркова визначає віковий аспект і пов'язане з ним старіння, професійну втому, професійні деформації, емоційне вигорання під час професійної діяльності, моногонію у роботі, тривалу психічну напруженість людини, зумовлену складними умовами праці, а також кризи професійного розвитку. А. Філіппов, в результаті досліджень психологічних механізмів реалізації нововведень, визначає наступні типи психологічних бар'єрів: організаційно-психологічні, соціально-психологічні, когнітивно-психологічні та психомоторні. Виокремлюють психологічні бар'єри, що безумовно зумовлюють виникнення конфліктних ситуацій в професійній діяльності, викликають психічну напруженість людей, такими, що не задовольняють змісту праці, досягнутим результатам, організацією ділових та бізнес-процесів, управлінським складом організації де працює людина.

В роботах І. Поповича досліджуються розвиток соціально-психологічних очікувань в аспекті їх оптимізації, який є дуже важливим чинником в системі підготовки здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців. Отримані знання студентами технічних спеціальностей є невід'ємними з навичками їх конструктивної міжособистісної взаємодії, забезпечення вміння планувати та прогнозувати розвиток подій, здатності поєднувати толерантність і вимогливе ставлення до учасника взаємодії, вміння узгоджувати власні дії з діями інших членів у професійному середовищі або команді, зокрема навчальної групи, виробничого колективу – позитивно і розвиваюче впливають на показник сформованості саморегуляції, підвищують психологічну готовність молодого фахівця до майбутньої професійної діяльності, забезпечують стабілізацію соціально-психологічного клімату на майбутніх робочих місцях. Саме від узгоджених міжособистісної взаємодій членів професійного середовища, гарантовано залежить не тільки результат виконання завдання, визначення напрямів майбутньої роботи професійного колективу, ефективність виробничих

професійних операцій, але й в екстремальних, складних умовах – життя кожного учасника взаємодії чи конфлікту зокрема. В роботах І. Поповича детально досліджувалось соціально-психологічні очікування, що сприяють становленню фахівця-професіонала. Зазначається наявність регулятивної функції соціально-психологічних очікувань як здатності індивіду аналізувати свій внутрішній світ і на цій основі формувати відповідні регулятивні системи. Доведено, що регулятивні системи можуть змінювати сприйняття і ставлення особистості як до самого себе і відповідно до оточуючих. Регулятивні функції позначаються на змістових і динамічних характеристиках рівнів сформованості соціально-психологічних очікувань людини. Сформований достатній рівень соціально-психологічних очікувань індивіда сприяє досягненню професійної майстерності та його особистісної самореалізації, що забезпечує розвиток особистості як суб'єкта самоактивності.

1.4 Діяльнісний підхід і комунікативний потенціал особистості

Психологічне визначення «діяльність» є важливою ключовою категорією, яке застосовується в педагогічній науці, філософії і психології. Дана категорія діяльності є фундаментальною у вітчизняній психології. В процесі діяльності індивіда відбувається його внутрішня єдність як соціального та біологічного аспектів в індивідуальному розвитку людини. Завдяки діяльності людина входить у систему суспільних відносин і, вивчаючи їх, поступово сформовує власну сутність у суспільстві. Категорія діяльність значним чином пов'язує всі аспекти та прояви людського буття. Тому методологічне значення даної категорії створює загальний вплив для розкриття сутності усіх сторін людини і суспільства. Аспекти діяльності в психологічному сенсі як наукової проблеми досліджували Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, які запропонували і науково обґрунтували принцип єдності свідомості та діяльності. В сучасному

науковому середовищі цю проблему вивчають Г. Балл, В. Козаков, С. Максименко, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Шадріков та ін. Засновник діяльнісного підходу в психології відомий вчений професор О. Леонт'єв надає визначення поняттю «діяльності» як сукупності дій, які детерміновані певним мотивом. В наукових публікаціях стверджується, що діяльності без мотиву не існує. Діяльність уявляє собою особливий реальний процес, що містить наступні основні компоненти: мотив – мета – умова, а рівнями є сама діяльність, дії та операції. В основі діяльнісного підходу лежить принцип предметності, при цьому предмет розуміється як чинник діяльності – зовнішньої або внутрішньої, а не лише як деякий зовнішній стимул. Згідно А. Леонт'єву, первинною в цьому аспекті є предметна діяльність, яку ідентифікують як зовнішня, а внутрішня діяльність формується на основі її інтеріоризації, в результаті чого відбувається побудова внутрішнього плану свідомості. В дослідженнях академіка Григорія Силевича Костюка зазначається, що розвиток особистості не можна розуміти лише як засвоєння та інтеріоризацію зовнішніх відношень. Розвиток індивіда включає подальшу переробку засвоєного, систематизацію отриманої інформації, що неодмінно призводить до цілісних змін особистості, виникнення нових спонукань та бажань до діяльності, нових її структур, нової екстеріоризації. Навчання особистості сприяє її розвитку, а розвиток стає базою її навчання. В дослідженнях багатьох вчених діяльнісного підходу визнано, що зовнішні і матеріальні дії спричиняють формування внутрішніх ідеальних дій, які здійснюються у розумовому плані й забезпечують людині всебічну орієнтацію у довкіллі [30].

На сьогодні під професійним навчанням особистості фахівця, якими можуть стати здобувачі вищої освіти після закінчення навчання, розуміють процес цілеспрямованого формування у них спеціальних знань, розвиток необхідних навичок для якісного виконання функціональних обов'язків, а також здатність опановувати нові не знайомі та незвичні види професійної діяльності, що поєднує первинну базову професійну підготовку,

перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва та суспільства [31].

Важливим в професійному становленні людини є комунікативний потенціал особистості, який окреслюється як притаманні особистості об'єктивні й суб'єктивні комунікативні можливості, що реалізуються як свідомо, так і стихійно, і є внутрішнім резервом індивіда в тому числі і для розвитку творчої діяльності. Комунікативний потенціал особистості утворюють саме комунікативні можливості, комунікативні стилі індивіда, які можуть бути використані особистістю в конкретній формі спілкування й взаємодії з іншими людьми; комунікативні можливості подальшого розвитку. Комунікативний потенціал є не статичною категорією, а динамічною, тобто такою, що розвивається системою властивостей і здібностей, що формується тільки у спільній діяльності з іншими людьми та реальному спілкуванні з людьми в соціумі. Комунікативний потенціал це система засобів і форм, власна діяльність в інтеграції з діяльністю інших як дієві шляхи забезпечення комунікативного потенціалу, прийняття власної особистості з особистостями інших, деякий специфічний комплекс особистісних якостей і особливостей така своєрідна індивідуальна "історія участі особистості" у суспільній діяльності [32, с. 78-79].

На сьогодні в дослідженнях психології до недоліків навчання професійному спілкуванню у ЗВО, що створюють основний негативний вплив відносять: нехтування встановленням суб'єкт-суб'єктних стосунків, що б могли посприяти активізації комунікативної діяльності студентів; дефіцит освічених викладачів так, як більшість викладачів, в яких відсутня педагогічна освіта, широко використовують репродуктивні методи навчання, що унеможлиблює оптимізацію комунікативних можливостей здобувачів вищої освіти; викладачі технічних та інженерних дисциплін не приділяють спеціальної уваги проблемам навчання психологічної та вербальної взаємодії в навчальній групі, відносин з викладачем, стейкхолдерами та потенційними роботодавцями [2].

Традиційна система технічної освіти застигла здебільшого на репродуктивних методах щодо формування вмінь будувати окремі висловлювання, висновки, результати саме для студентів інженерних спеціальностей, що не сприяє розвитку комунікативних умов і в професійній діяльності в майбутньому. Для оволодіння продуктивними комунікаціями здобувачам вищої освіти недостатньо тільки вміти запитувати й відповідати, потрібні ще специфічні вміння та навички творчого мислення, які дають змогу співрозмовникам підтримувати процес спілкування, згортати й поновлювати його, проводити свою стратегічну лінію, урахувувати зміни в складі співрозмовників, прогнозувати поведінку партнерів залежно від зміни ситуації тощо. Етапи, що лежать в основі технології проектування і реалізації діалогового спілкування в професійній сфері формулюються таким чином [20, с. 14]: 1. Попереднє визначення завдань в діалоговому спілкуванні стосовно конкретної ситуації в навчанні. 2. Досконала діагностика рівня підготовленості здобувачів до ведення діалогів різного виду на початковому етапі. 3. В залежності від попередніх етапів вибір, провідної форми спілкування в режимі діалогу. 4. Визначення проблемних питань, що цікавлять суб'єктів діалогічного спілкування і усвідомлення неї. 5. Проектування нестандартних ситуацій та моделювання імовірних відхилень від обраної стратегії проведення діалогу. 6. Розгляд визначених проблемних питань в режимі безпосереднього діалогічного спілкування. 7. Застосування інтерактивних прийомів активізації діалогу, внесення в нього додаткових неформальних елементів, навіть можливість використання артистичного або інтелектуального та творчого потенціалів. 8. Актуалізація в позитивного потенціалу міжособистісних стосунків процесі діалогу, застосування механізму асоціацій, утворення переконливих аргументів, висока мовна культура і образність мислення, застосування в прийнятих межах емоційності, гумору, застосування проявів доброзичливості, уважне ставлення до іншої точки зору. 9. Спільне, за необхідності, підведення підсумків діалогу.

Зазначимо, що творчим процесам в навчанні як умова забезпеченості позитивного результату є психологічна робота з попередження деформації у спілкуванні, що передбачає: вивчення і врахування морально-психологічних, політичних та комунікативних якостей особи, що навчається (здобувача, студента або аспіранта), майбутнього або працюючого співробітника, ступінь його суб'єктивної схильності до професійних деформацій; виконання аналізу всіх факторів, що можуть викликати деформації у тих чи інших категорій співробітників; облік стану службового (виробничого) колективу; вироблення та формулювання рекомендацій щодо проведення комплексу заходів виховного або тренінгового характеру, що запобігатимуть виникненню деформацій у спілкуванні.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ НА УСПІШНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Другий розділ кваліфікаційної роботи присвячений дослідженню взаємозв'язку між сформованими творчо-креативними здібностями або навичками здобувачів вищої освіти та випускників, що працюють за фахом і особистісного їх потенціалу, самоздійснення у професійній сфері і самоефективності в виробничо-професійній діяльності. В другому розділі міститься бґрунтування психодіагностичної моделі дослідження, підбір психодіагностичного інструментарію та методик відповідно до поставленої мети, проведено емпіричне дослідження рівня творчості у студентів закладів вищої освіти технічного напрямку, їх особливостей професійного самоздійснення, проведено аналіз оцінок само ефективності у професійній діяльності та навчанні фаховим дисциплінам, в емпіричному дослідженні здійснено математично-статистичну обробку результатів.

2.1. Критерії успішної професійної діяльності

Для валідної методологічної основи емпіричного дослідження розглянемо умови та вимоги професійного середовища саме де здійснюється само ефективність здобувачів вищої освіти. Підвищення ефективності управління персоналом, в сучасному бізнесі і промисловості відбувається через посилення уваги до питань професійної кар'єри. В наукових публікаціях по темі дослідження кваліфікаційної роботи виділяють фактори впливу на професійну кар'єру, що найбільш затребувані на сьогодні на ринку праці та сприяють ефективному інноваційному розвитку організацій, де працевлаштовуються випускники навчальних закладів, це: - здатність управління власними знаннями та розвиток творчості персоналу; - стимулювання зростання особистого професіоналізму працівників та професійної майстерності персоналу; - розвинене вміння співробітників бачити нові перспективи та створювати найкращі умови роботи для мотивованих працівників; - розвиток у працівників культури системного мислення; - підтримання та фінансове заохочення генерування нових ідей, стимулювання впровадження інновацій та своєчасне проведення змін тощо. Однією з важливих умов успіху інноваційної діяльності підприємства є здатність працівників: підтримувати інноваційні ідеї, рішуче діяти в умовах невизначеності й ризику, активно залучати працівників до участі в інноваційному процесі, а також забезпечувати комунікабельність та високу продуктивність праці [1, 2, 8, 34].

На сьогодні державна політика у сфері професійного розвитку працівників має на меті підвищення їх конкурентоспроможності, відповідно до суспільних потреб, за рахунок ефективного використання праці роботодавцем і забезпеченні умов досягнення відповідного професіоналізму працюючих співробітників. Базовими принципами здійснення державної

політики у сфері професійного розвитку є забезпечення доступності професійного розвитку працівниками; право вільного вибору роботодавцем методів і форм надання співробітникам прав для професійного розвитку працівників з урахуванням специфіки їх професійної діяльності; невід'ємне врахування інтересів не тільки працівника, а і роботодавця; забезпечення безперервності процесу професійного розвитку працівників [8, 11, 27].

Психологічна наука ґрунтується на тому, що вона забезпечує найбільш точну оцінку індивідуально-психологічних особливостей індивіду, з боку схильності до того чи іншого виду діяльності, наданні рекомендацій, які йому допоможуть зосередитись на сферах діяльності, що є найперспективнішою для суспільства. Необхідно пам'ятати, що всі види професійної діяльності в рівній мірі є доступними та цікавими саме для людини. На сьогодні майже всі організації і підприємства мають систему кадрового забезпечення через HR-менеджерів складними вимогами до фахівців. Ця система включає набір так званих «скілів» м'яких (soft) і жорстких (hard), що відповідають соціальним та професійним навичкам і здібностям відповідно. Саме м'яким скілам більшість компаній приділяють особливу увагу, в яких аспект творчості є не останнім. Однак є і запроваджені у промисловості системи розвитку технічної творчості. Так деякі великі підприємства застосовують для технічних працівників навчання методам інженерної творчості та розв'язання нестандартних задач таких як метод морфологічного синтезу (аналізу), метод фокальних об'єктів, метод екерних оцінок, віпольний метод, теорії рішення інженерних задач (ТРИЗ). Багато виробничих компаній при формуванні персоналу усвідомлює, що потужне зацікавлене ставлення співробітників та їх інтерес до різних проявів життя; пізнавально-творча активність персоналу; перевага внутрішньої мотивації над зовнішньою співробітників; переважання конструктивного компоненту діяльності над деструктивним буде мати неодмінно фінансову користь для компанії в цілому у вигляді генерування робітниками

раціональних пропозицій, винаходів, удосконалень тих процесів, якими вони займаються.

Основні вимоги роботодавців до співробітників можна окреслити:

- наявність у співробітників креативності та ідей, здатність до критичного мислення;
- наявність дизайну мислення в професійному середовищі і забезпечення його можливостей практичної реалізації;
- розуміння та постійного розвитку закономірностей та стратегії критичного та креативного мислення;
- вміти виконувати аналіз міркувань, визначати правильні та неправильні міркування;
- знати як використовувати поняття логічної форми та логічного закону;
- здатність робити дієві судження як форми мислення, розрізняти види суджень та їх будову;
- орієнтуватись в системі запитань та відповідей у процесі пізнання, комунікації та професійного зростання, вміти визначати правильність їх будови;
- вміти робити логічний аналіз та аргументацію, знати її види аргументації, правила доведення й спростування;
- вміти чітко визначити зміст понять професійної галузі;
- надавати забезпечення позитивної творчої активності;
- підтримувати фактори, що забезпечують сприятливому клімату та творчій атмосфері у колективі співробітників;

Значний вплив для адаптації індивіда до реалій сучасного суспільства, що неупинно змінюються та ускладнюються має не тільки обсяг накопичених знань, а і вміння на основі системності застосовувати отримані знання в практичній діяльності. Рахується визначеним, що саме здатність індивіду до створення нового, значного для особистості й суспільства є творчістю. Така вимога потребує певного стилю професійно-творчого мислення, який допоможе побачити нові зв'язки між речами і створити нове

як у матеріальній, так і в соціальній сфері роботи компаній.

Однак відомо, що американський психолог Дж. Гілфорд [28] (назвав власну доповідь «Креативність» в момент вступу на посаду президента Американської психологічної асоціації у 1950 р.) досліджуючи проблеми людського інтелекту, довів, що творчим особистостям властиве мислення спеціального виду як дивергентне, а креативність є процесом дивергентного мислення. Дивергентний спосіб мислення особистості покладено в основу творчого мислення, що характеризується наступними основними особливостями: 1. Швидкість – специфічна здатність генерувати найбільше ідей (в цьому випадку важливо не якість ідей, а тільки кількість). 2. Гнучкість – здатність пропонувати масив ідей широкого спектру. 3. Оригінальність – здатність продукувати саме нові та нестандартні ідеї категорично відмінні від інших (це може виявлятися у відповідях, рішеннях незбіжних з загальноприйнятими). 4. Завершеність – здатність удосконалювати власні ідеї і пропозиції або надавати їм завершену форму для реалізації [17, 28]. Співробітники, які володіють даним типом мислення, при вирішенні будь-якого проблемного питання не концентрують власні всі наявні мисленеві зусилля на знаходження єдиного правильного рішення, а починають знаходити рішення в усіх можливих напрямках для того, щоб розглянути якомога більше варіантів для реалізації. Творчі люди схильні утворювати нові комбінації рішень з окремих елементів, що на відміну від них більшість людей знають і використовують тільки певним окремим чином. Особистості з креативністю здатні також формувати зв'язки між двома і більше елементами, які не мають на перший погляд нічого спільного для вирішення поставлених задач у професійній діяльності.

В більшості публікацій творчість визначають як процес створення нового, поява нових думок, почуттів та образів, що в наступному можуть стати регуляторами творчих дій; здатність людини змінювати старе та продукувати нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні й особистісні потреби.

Вчені виокремлюють наступні рівні розвитку здібностей творчості особистості. Перший рівень має назву репродуктивний, що характеризується прямим відтворенням знань і способів діяльності, здобувач вищої освіти може розпізнати навчальну інформацію, описати її, надати готове визначення, застосувати раніше засвоєні способи діяльності, виконати завдання за зразком. На репродуктивному рівні переважно діють чинники механічної пам'яті, тому рівень сформованості творчих здібностей мінімальний.

Наступний конструктивний рівень. Тут передбачається вже не лише їх відтворення, а і трансформація набутих знань. В даному випадку забезпечується перенесення відомих способів розумових дій у схожі за типом навчальні ситуації.

Третій рівень характеризується творчим стилем діяльності здобувачів, які знаходять новітні способи мислення. У нестандартних нових ситуаціях здобувач застосовує засвоєні раніше знання творчо для отримання найякіснішого вирішення поставлених задач.

Навчання та пізнання це складні процеси, що включають перш за все взаємодію викладача і здобувача освіти. Тому викладач мусить не лише надавати наукову інформацію згідно контенту дисципліни, а перш за все якісно планувати, майстерно і з натхненням організовувати та свідомо контролювати процесуально навчальну діяльність здобувача, розвивати в здобувачеві здібності застосовувати знань на практиці особливо в нестандартних ситуаціях, розвивати навички навчальної праці та мислення.

Під час навчального процесу існує постійна необхідність враховувати основні види людської діяльності: репродуктивної, коли активізується більшою частиною пам'ять людини, актуалізуються минулі враження та набутий раніше досвід теоретико-практичної діяльності, і продуктивної, яка ґрунтується на здобутті здобувачами в ході їхньої пізнавальної діяльності якісно нових теоретичних знань і практичних вмінь. При цьому необхідно акцентувати увагу, що не кожна самостійна робота здобувачів може

активізувати їх мисленеві процеси та сформувати творчі здібності студентів.

Одним із важливих факторів розвитку творчих якостей особистості є те, що вони закладаються і формуються під час відпрацювання творчих прийомів і творчої роботи. Саме творча навчальна робота безпосередньо пов'язана з творчим мисленням. Тому найпотужнішим інструментом розвитку творчого мислення під час навчання здобувачів і тренування виконання професійних обов'язків в професійній сфері є використання задач «відкритого типу», що сприяє проявам оригінальності і актуалізації творчого начала особистості. Розвиток творчої особистості висвітлено в розроблених концепціях [3-7]. В працях цих вчених, зазначається, що важливим засобом цілеспрямованого впливу на мисленеві здібності є систематичне розв'язування різноманітних творчих задач. При цьому виконується поступове дозування, циклічне повторення, модифікування творчих завдань, враховуючи рівень розвитку індивіду. Особливості таких прийомів: 1) може бути надано надлишкову додаткову інформацію; 2) створення заздалегідь дефіциту саме необхідної інформації; 3) свідоме створення протиріч між вихідною інформацією і запитанням. Такі зазначені особливості гарантовано створюють відчуття невизначеності, оскільки умова задачі не дозволяє дати однозначну відповідь на поставлене питання і стимулюють розумову діяльність.

Слід враховувати, що умови невизначеності можуть як активізувати, так і, навпаки, блокувати творче мислення. В даному випадку необхідне вміння здобувача самому сформулювати до себе додаткові питання (задати додаткові питання експериментатору досліджувані не мають змоги), самостійно знайти на них відповіді та зробити припущення, оцінити їх адекватність, тренувати пошук протиріч і шляхів конструктивного їх вирішення. Саме розуміння невизначеної ситуації допомагає не заплутатися у несуттєвих деталях, сконцентруватись на її сутність і в наступному вирішити її конструктивно.

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень авторів О. Губенко, В. Кан-Калик, О. Лук, В. Моляко, О. Морозов, В. Роменець, С. Сисоєва, В. Цапок та ін. висвітлених в джерелах [3-5, 12, 13, 17, 18] з проблем творчої діяльності визначено, що етапи (фази) творчого процесу відбивають структурно рівневу будову психологічного забезпечення творчості особистості. Етапи творчого процесу:

- 1) усвідомлення здобувачем ситуації з проблемою (фаза логічного аналізу);
- 2) етап генерування та формулювання гіпотез, замислу (кульмінація творчого пошуку);
- 3) підтвердження гіпотез, їх перевірка в процесі розв'язування задачі;
- 4) контроль-корекційний етап (рефлексія).

Аналізуючи наукові дослідження творчості авторів А. Давиденко, Є. Льїна, А. Шуміліна, К.Торшина, виокремлено низку характеристик творчої діяльності:

- всебічне бачення проблемного питання під різними напрямками;
- заповнення місць з недостатньою інформацією;
- єдність інтуїтивної і логічної складових;
- присутність внутрішньої напруги, викликаній конфліктом між відомим і невідомим, між різними шляхами рішення;
- поетапність творчого процесу;
- залежність від особистісних якостей викладача та здобувача і організаційних психолого-педагогічних умов середовища;
- застосування в навчанні та вирішенні проблемного питання в новій інтерпретації знань, образів, аналогій, досвіду, виконання їх перекомбінування для створення нового;
- застосування невербальної моделі мислення, тілесні практики;
- пошукова активність здобувача.

До основних механізмів творчої діяльності відносять:

- розумове передбачення людини (А. Брушлінський);

- емоційна активність індивіда на етапах вирішення проблемного питання (О.Тихомиров);
- продовження аналізу об'єкта за межами ситуації під час завдання умов та інтелектуальна активність як здатність особистості до творчості (Д. Богоявленська);
- міжособовий і внутрішній діалог особистості, що виконує творчу діяльність (внутрішня розумова постановка питань, пошук відповідей на них та діалог свідомого і несвідомого) (Н. Чепелєва);
- діяльність згідно тактик з організацією стратегій творчої діяльності (В. Моляко).

2.2. Методологічні аспекти дослідження зв'язку творчості здобувачів вищої освіти та професійної діяльності

Емпіричну вибірку нашого кваліфікаційного дослідження склали здобувачі технічних закладів вищої освіти спеціальностей 131-Прикладна механіка та 132-Матеріалознавство.

Характеристики вибірки: студенти 4-го курсу бакалаврату віком від до 20 років, студенти 6-го курсу магістратури віком до в 22 років, аспіранти віком від 40 до 54 років. Загальна кількість досліджуваних склала 30 осіб.

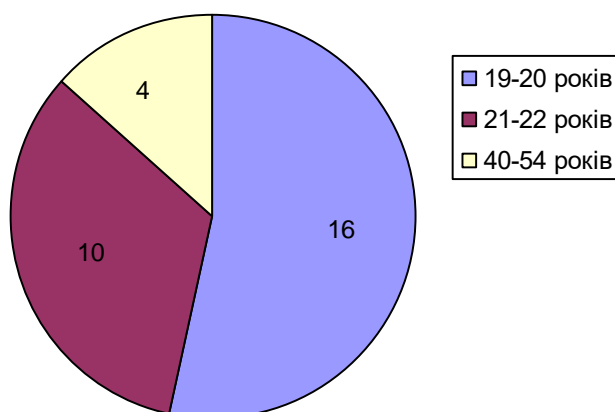

Рис.2.1. Розподіл здобувачів освіти за віком у вибірці

Емпіричне дослідження даної роботи підтверджувалось згідно поставленої мети кваліфікаційної роботи із застосуванням трьох нижченаведених психодіагностичні методики:

1) Опитувальник професійного самоздійснення за О. Кокун - виявлення загального рівня професійного самоздійснення студентів технічних спеціальностей, рівня їх внутрішньо професійного та зовнішньо професійного самоздійснення [5].

2) Методика «Шкала самоефективності» Р. Шварцера і М. Єрусалема в адаптації В. Ромека для оцінки професійної компетентності [4].

3) Методика діагностики Т. Елерса. Призначення - визначення особистісних рис і аналізу мотиваційних факторів, які впливають на прагнення до досягнення успіху у різних сферах життя, враховуючи професійну діяльність мотивації до успіху.

Вирішувалися основні завдання:

1) визначення здатності студентів та аспірантів до розв'язання творчих технічних задач, винахідницьких задач в предметній області, конструювання та проектування нових видів техніки;

2) застосування методів активізації творчого мислення та прийомів розвитку творчих здібностей технічного спрямування в інженерній діяльності з фіксацією результативності;

3) підвищення компетентності студентів, їх професійної підготовленості, професійне самовизначення, готовність до самостійної праці;

4) визначення сприятливих та несприятливих для творчого процесу чинників, ступеню ним задоволеності здобувачів та випускників.

Опитувальник професійного самоздійснення О. Кокун використовували для проведення дослідження особистого потенціалу студентів, їх професійного самоздійснення. Професійне само здійснення як: «одна із найважливіших форм життєвого самоздійснення, що характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу

фахівця у обраній професії, розвитком його здібностей, взаємопоєднанням із професією, повсякчасною затребуваністю його професійної кваліфікації, широким використанням його професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями» [4, 5]. Відомо, що професійне самоздійснення відбувається у двох формах загальний виду цеб

- внутрішньо професійне - самовдосконалення, що є спрямованим на розвиток професійно важливих якостей та підвищення професійної компетентності;
- та зовнішньо професійне - досягнення важливих здобутків, що мають особливе значення для індивіда у різноманітних аспектах професійної діяльності.

В працях Кокун О. М. виокремлено десять ознак професійного самоздійснення. До внутрішньо професійного самоздійснення відносить наявність проекту власного професійного розвитку, потребу у професійному вдосконаленні, переважає задоволеність власними досягненнями в професійній сфері. Це формування власного «життєво-професійного простору», постійна постановка перед собою нових професійних цілей. Зовнішньо професійними само здійсненням є визнання досягнень фахівця професійним оточенням як середовищем, досягнення поставлених професійних цілей, використання отриманих здобутків людини іншими фахівцями та їх професійного досвіду. Невід'ємним для зовнішнього професійного самоздійснення відносять також проявлення високого рівня творчості у професійній діяльності через розкриття здібностей та особистісного потенціалу у власній професії.

В таблиці 2.1 наведено розподіл відсотків визначеного рівня професійного самоздійснення групи респондентів, якими є офіційно працюючі студенти четвертого курсу спеціальності 131 Прикладна механіка. Опитування проведено після вивчення курсів «Введення в спеціальність», що є обов'язковою освітньою компонентою освітньо-професійної програми «Прикладна механіка» Херсонського Національного технічного університету

(ХНТУ) та дисципліни за вибором «Теорія технічної творчості» з поглибленим фокусом на методи активізації творчого інженерного мислення поданих в підрозділі 2.1.

Таблиця 2.1

№	Рівень професійного самоздійснення	Загальний	Внутрішньо-професійний	Зовнішньо-професійний
1	Низький	-	-	-
2	Нижчий за середній	-	-	-
3	Середній	30	45	60
4	Вищий за середній	50	45	35
5	Високий	20	10	5

В таблиці 2.2 наведено рівень професійного самоздійснення групи офіційно працюючих студентів шостого курсу спеціальності 131 Прикладна механіка освітньої програми «Смартпромисловість» другого (магістерського) освітнього рівня вищої освіти на низці підприємств, що входять до ради роботодавців ТОВ Прогрестех –Україна, ГК «ТОВ «Теплотехніка» і інших стейкхолдерів (АТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»). Для навчання магістрів введено курс «Методологія наукових досліджень» з відповідними темами занять по творчості в сфері інженерії.

Таблиця 2.2

№	Рівень професійного самоздійснення	Загальний	Внутрішньо-професійний	Зовнішньо-професійний
1	Низький	-	-	-
2	Нижчий за середній	-	-	-
3	Середній	5	15	35
4	Вищий за середній	65	55	45
5	Високий	35	30	20

В таблиці 2.2 наведено узагальнення рівня професійного самоздійснення опитування респондентів, якими є аспіранти освітньо-наукової програми «Матеріалознавство» ХНТУ. Дана група вивчала курс «Філософія науки та інновацій».

Таблиця 2.3

№	Рівень професійного самоздійснення	Загальний	Внутрішньо-професійний	Зовнішньо-професійний
1	Низький	-	-	-
2	Нижчий за середній	-	-	-
3	Середній	12	22	18
4	Вищий за середній	43	38	41
5	Високий	45	40	41

Для вирішення зазначених завдань використовувалась шкала Р. Шварцера та М. Єрусалема «Самоефективності» [3].

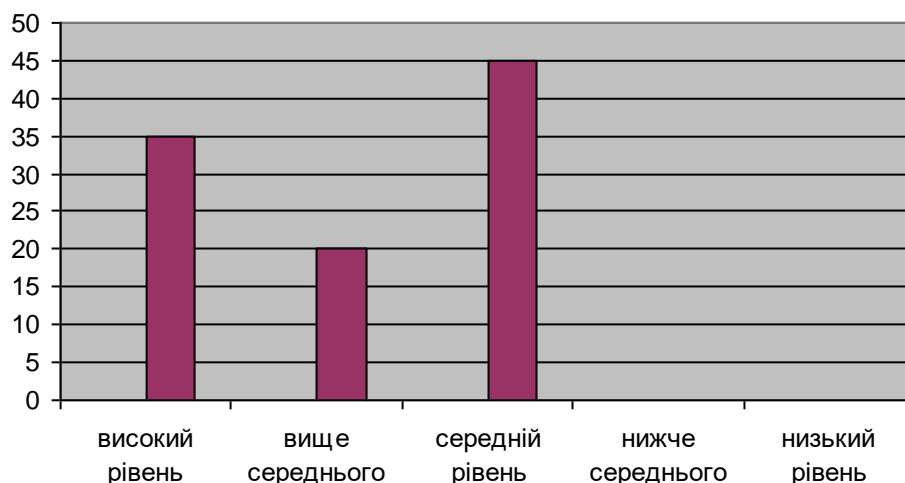

Рис.2.2. Розподіл результатів першої групи респондентів студентів четвертого курсу за (шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема)

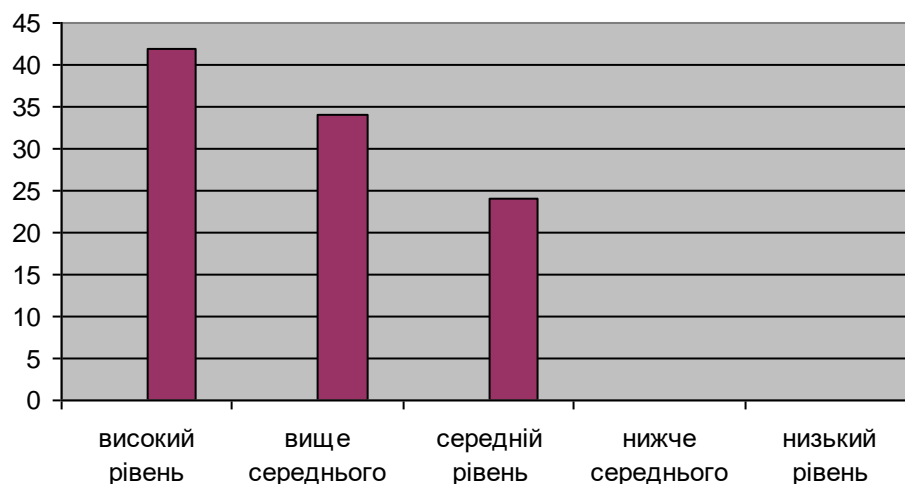

Рис.2.3. Розподіл результатів другої групи респондентів студентів другого курсу магістратури (шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема)

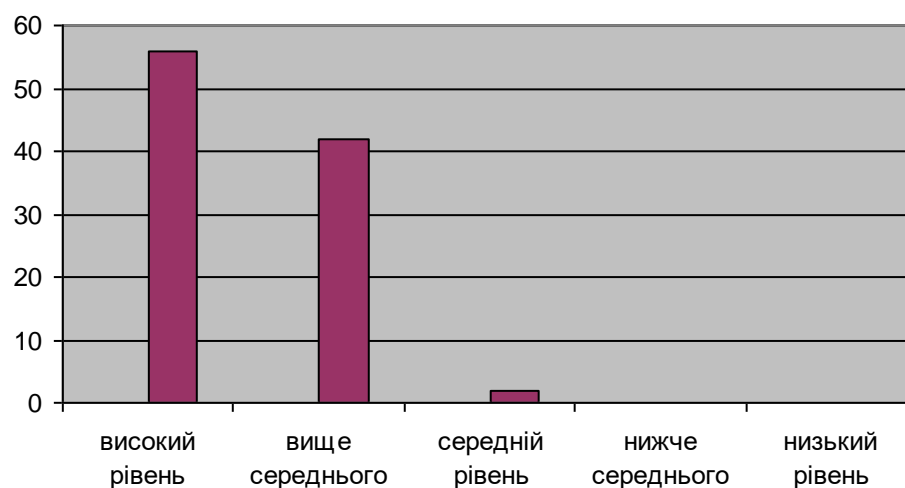

Рис.2.4. Розподіл результатів третьої групи респондентів аспірантів освітньо-наукової програми «Матеріалознавство» (шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема)

Ключовими досліджуваними показниками даного етапу, що характеризують професійну компетентність студентів стали:

- професійна підготовленість - питання № 13, 14 опитувальника;
- професійне самовизначення - питання № 15 опитувальника;
- готовність до самостійної праці - питання № 16 опитувальника.

Особливості професійної спрямованості студентів характеризували питання № 10 - 12 опитувальника.

Загальний показник, що оцінює професійну компетентність студентів випускників характеризував показник професійної самоефективності за Шкалою самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема, а окремі її складові – показники експертної оцінки: соціально-правова компетентність (оцінка № 4), спеціальна (№ 5), персональна (№ 6), аутокомпетентність (№ 7), екстремальна професійна компетентність (№ 8).

Особливості професійної спрямованості студентів і аспірантів окреслювали також: мотиви (питання № 13 опитувальника), ціннісні орієнтації (питання №14 - 17), професійна позиція (питання № 18 – 19).

Досліджуваними показниками сприятливих або несприятливих як чинників успішного професійного становлення після навчання з елементами активізації творчого мислення були питання № 20 – 23 опитувальника та показники застосованих психодіагностичних методик.

2.3. Аналіз результатів емпіричних досліджень

Математичний аналіз кореляційної залежності за Спірменом застосовується для визначення взаємозв'язку між рівнем розвитку креативності здобувачів та їх професійним самоздійсненням і рівнем самоефективності в професійній діяльності. Кореляція встановлює зв'язок між двома величинами величинами, при цьому слід зазначити, що зміна однієї з величин призводить до зміни іншої, її математичного очікування [34]. До того ж при оцінці необхідно враховувати, що кореляційна залежність не буває детермінантою, вона тільки відбиває ступінь впливу значення однієї змінної на імовірність зміни різноманітних значень іншої змінної. Щільність кореляційного зв'язку характеризується числовим значенням коефіцієнту кореляції в діапазоні від нуля до одиниці. Кореляційний зв'язок вважають помірним, якщо коефіцієнт кореляції знаходиться в діапазоні від 0,3 до 0,5. Якщо ж коефіцієнт кореляції потрапляє в діапазон від 0,5 до 0,7, то це підтверджує наявність значущої щільності кореляційного зв'язку між

досліджуваними змінними. Межі від 0,7 до 0,9 для коефіцієнту кореляції свідчать про випадок існування сильного кореляційного зв'язку. Необхідно враховувати, що будь-яке отримане емпіричне значення коефіцієнта кореляції необхідно перевіряти на статистичну значущість, використовуючи таблиці критичних значень для виявлення рівня статистичної значущості.

Рівень креативності визначався по вправі «Метод фокальних об'єктів» для трьох груп респондентів відповідно освітнього рівня здобувачів, а саме, бакалавріат, магістратура, аспірантура. Показником швидкості креативності прийняли кількість згенерованих варіантів властивостей об'єктів відповідною групою респондентів у відсотках від загальної кількості варіантів властивостей. Зведені дані наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Результати кореляційного аналізу досліджуваних змінних рівня професійного само здійснення та швидкості креативності

Параметри кореляційного зв'язку					
Змінна X1	Масив змінної X1	Змінна X2	Масив змінної X2	Коефіцієнт кореляції,	Статистична значущість,
Група респондентів – здобувачі бакалавріату					
Рівень професійного само здійснення	Внутрішньо-професійний, %	швидкість креативності	Кількість згенерованих варіантів, %	r	ρ
	45 (середній)		30		
	45 (вищий за середній)		20		
	10 (високий)		50	-0,94	0,05
	Зовнішньо-професійний		Кількість згенерованих варіантів, %		0,05

	60 (середній)		30	-0,69		
	35 (вищий за середній)		20			
	5 (високий)		50			
	Загальний			Кількість згенерованих варіантів, %		
	30 (середній)			30	-0,92	0,05
	50 (вищий за середній)			20		
	20 (високий)			50		

Параметри кореляційного зв'язку						
Змінна X1	Масив змінної X1	Змінна X2	Масив змінної X2	Коефіцієнт кореляції,	Статистична значущість,	
Група респондентів – здобувачі магістратури						
Рівень професійного самоздійснення	Внутрішньо-професійний, %	швидкість креативності	Кількість згенерованих варіантів, %	r	p	
	15 (середній)		28	-0,40389	0,05	
	55 (вищий за середній)		18			
	30 (високий)		54			
	Зовнішньо-професійний			Кількість згенерованих варіантів, %		
	35 (середній)			28	-0,99074	0,05
45 (вищий за)		18				

	середній)				
	20 (високий)		54		
	Загальний		Кількість згенерованих варіантів, %		
	5 (середній)		28	-0,26906	0,05
	65 (вищій за середній)		18		
	35 (високий)		54		

Параметри кореляційного зв'язку						
Змінна X1	Масив змінної X1	Змінна X2	Масив змінної X2	Коефіцієнт кореляції,	Статистична значущість,	
Група респондентів – здобувачі аспірантури						
Рівень професійного самоздійснення	Внутрішньо-професійний, %	швидкість креативності	Кількість згенерованих варіантів, %	r	ρ	
	22 (середній)		10	0,99485	0,05	
	38 (вищій за середній)		45			
	40 (високий)		45			
	Зовнішньо-професійний			Кількість згенерованих варіантів, %		
	18 (середній)			10	1	0,05
	41 (вищій за середній)			45		
	41 (високий)			45		

	Загальний		Кількість згенерованих варіантів, %		
	12 (середній)		10	0,998538	0,05
	43 (вищій за середній)		45		
	45 (високий)		45		

Другим показником для якого визначався кореляційний зв'язок із професійним само здійсненням була «гнучкість» як масив з кількість пропонованих здобувачами ідей широкого спектру по поєднанню властивостей фокальних об'єктів.

2.4. Опис корекційно-розвивальної програми спрямованої на розвиток творчих професійних здібностей студентів

Відповідно до поставленої мети та завдань кваліфікаційної магістерської роботи, згідно аналізу теоретичних основ наукових публікацій в сфері психологічної літератури, оцінці результатів емпіричного дослідження рівня творчих здібностей у здобувачів освіти технічних спеціальностей та їх впливу як показника їх успішності в професійній діяльності розроблено корекційно-розвивальну програму. Корекційно-розвивальна програма містить прийоми стимулювання особистісної креативності студентів технічних спеціальностей для розвитку становлення їх професіоналізму під час працевлаштування і виконання професійних функціональних обов'язків. Програма містить в собі вправи, що стимулюватимуть винахідницькі навички, сприяють розвитку творчого мислення, його оригінальності, швидкості і гнучкості.

Метою корекційно-розвивальної програми є орієнтація щодо розвитку креативності у студентів технічних спеціальностей як підсилюючий фактор професіоналізму випускників за рахунок актуалізації творчого потенціалу здобувачів і удосконалення даного процесу.

Корекційно-розвивальна програма спрямована на вирішення переліку завдань:

1. посилення і формування мотивації до творчої діяльності;
2. ефективне усвідомлення та розуміння власних проявів креативності та можливих внутрішніх бар'єрів;
3. опануванню способам креативного мислення у вирішенні нових технічних задач під час професійної діяльності;
4. розвиток властивостей особистості в напрямку креативності;
5. розвиток гнучкості, швидкості, оригінальності творчого мислення;
6. застосування дивергентних функцій інтелекту в творчому мисленні;
7. розвиток особистісних рис студентів технічних спеціальностей, необхідних креативному фахівцю інженерної справи;
8. розширення досвіду у професійній та життєвій сферах.

Корекційно-розвивальна програма розроблена на основі принципів, прийомів і методів діагностико-тренінгової системи КАРУС [2, 3], засновником, якої є академік В. О. Моляко. Дана система містить певну кількість модифікацій відповідно до конкретних цілей роботи і аудиторії та зарекомендованою ефективністю. Особливістю системи КАРУС є орієнтація на навчання творчості із застосуванням ускладнюючих умов. Для стимуляції творчої мисленнєвої діяльності в системі КАРУС застосовують наступні методи: 1) метод часових обмежень; 2) метод раптових заборон; 3) метод швидкісного ескізування; 4) метод нових варіантів; 5) метод інформаційної недостатності; 6) метод інформаційної перенасиченості; 7) метод абсурду; 8) метод ситуативної драматизації [2].

Для здобувачів освіти розуміння невизначених ситуацій пов'язується з суб'єктивною чи об'єктивною складністю в мисленнєвій діяльності:

- 1) встановлювати або розпізнавати сприймане за певними ознаками;
- 2) розкривати сутність сприйманого, охарактеризувати отримане, сформулювати поняття;
- 3) вирізнити сприймане з поміж іншого, встановити його призначення, мету;
- 4) ставити завдання, планувати майбутні дії;
- 5) бачити зумовленість, причини певних подій.

Вищезазначені умови діють на людину, що навчається з двох боків - як пригнічувати, блокувати розумову діяльність, або навпаки стимулювати роботу розуму, сприяти знаходженню нових, нестандартних рішень. У сучасних умовах, що ускладнюються в професійної діяльності все більш необхідною стає потреба розвитку проявів творчості у розумінні невизначених ситуацій, особливо серед студентів, оскільки саме творчий підхід до сприймання і розуміння умови задачі з високим ступенем невизначеності буде сприяти конструктивному її вирішенню.

Для забезпечення відповідного творчого рівня особистості [4, 5] можуть бути застосовані спеціальні вправи коригуючого та розвивального змісту. «Знаходження аналогій». Здобувачам пропонується проаналізувати структурні і функціональні характеристики пари цілком відмінних об'єктів, наприклад, дерево – автомобіль. «Пошук предметів за заданими ознаками». Перед здобувачами ставиться завдання: згадати якомога більше об'єктів, що характеризуються заданою сукупністю ознак і з цих позицій схожих на кілька об'єктів, що поєднують в собі виконання двох протилежних функцій. Це можуть бути, наприклад, колесо (обертається навколо власної осі, застосовується в автомобілях), або викрутка (обертається навколо власної осі, викрчує/закручує шуруп). Розв'язанням задач можуть бути або виникати дуже близькі аналоги – наприклад, вентилятор, однак аналоги можуть бути і віддалені – сонце, може і обертатись і освітлювати, і гріти. «Пошук «перехідних містків». Здобувачам пропонується та наголошується уважно розглянути два об'єкти, наприклад, літак і консервна банка. В завданні необхідно назвати об'єкти, що можуть бути нібито з'єднувальними містками

від одного до одного. «Способи використання об'єкта». Здобувачам пропонується назвати якомога більше варіантів застосування якогось добре відомого предмета, наприклад, комп'ютера.

Особливістю винахідницьких задач є їх кардинальна відмінність від групи задач на вільне конструювання/проекткування, умови яких передбачають багатofункціональні зв'язки, багатоваріантні розв'язки. При розв'язуванні задачі на вільне конструювання/проекткування здобувач має запропонувати та створити з наданих в умові задачі елементів якусь конструкцію (тобто умова задачі сформульована нечітко, не жорстко). Дії, що виконуються здобувачами вищої освіти технічних спеціальностей для розв'язування винахідницьких задач сприяє коригуванню і розвитку творчої роботи в сенсі його концентрації на чомусь конкретному, вибудовування напряду шуканого розв'язку задачі, чітко враховуючи та виконуючи задані умови задачі. Наприклад, здатність до швидкого продукування оптимальних розв'язків і складає основу технічної обдарованості.

Формою реалізації та проведення корекційно-розвиваючих програм є групові тренінгові заняття. Частота занять рекомендується один раз на тиждень. Представлена програма містить п'ять тренінгів, тривалість кожного заняття складає дві години, що слід проводити один раз на тиждень. Кожне заняття складається з трьох частин: вступна частина (привітання, повторення правил роботи в групі під час занять, розминка); основна частина (робоча); підсумок (рефлексія, підведення підсумків, прощання).

Оптимальна кількість учасників – 10-12 осіб.

Корекційно-розвивальні заняття проводяться за принципом соціально-психологічного тренінгу в зручному кабінеті, де можна вільно розташовуватися і пересуватися або дистанційному режимі з використанням мережи Інтернет і мультимедійних засобів. Прогнозується, що розроблена корекційно-розвивальна програма сприятиме розвитку творчих прийомів та активізації мислення, розвиткові творчого мислення студентів спеціальності

Прикладна механка, Матеріалознавство, прагненню до розвитку креативності та усуненню власних внутрішніх бар'єрів креативності.

Опис занять програми соціально-психологічного тренінгу

Програма ґрунтується на системності та періодичність проведення тренінгових занять (всього 10 годин по 2 години на тиждень), групову (до 15 осіб) або індивідуальну форму роботи (онлайн). Діагностичним інструментом вивчення творчого мислення є завдання, яке передбачають генерування ідей проєктів розвитку творчого мислення. Цільовою групою є студенти технічних спеціальностей.

Вправа 1. «Будівельники і руйнівники», де першій групі пропонується уявити будівельниками, що намагаються щось створити нове і корисне, другій групі – руйнівниками, що хочуть загальмувати роботу або зламати те, що роблять будівельники. Завдання групи «Руйнівники» полягає у тому, щоб пропонувати щось що на їхню думку, є проблемою, негативним фактом і завадить групі «Будівельники». Завдання групи «Будівельники» – усунути завади, що пропонують «руйнівники» та створити ще більше.

Вправа 2. Метод фокальних об'єктів. Обирають або уявляють два різних предмети, що підпадають в полі Вашого зору. На аркуші паперу зробіть дві колонки. В першій запишіть ознаки або властивості першого предмету (фокальний об'єкт 1) у другій колонці властивості притаманні іншому предмету (фокальний об'єкт 2). Оцінюють, які ознаки одного предмету можна застосувати до іншого для його удосконалення або надання кардинально нових властивостей та підвищення якості. Оговоріть це в групі. Опишіть, які варіанти поєднання є безглуздими. Повторіть ці дії для трьох і більше об'єктів.

Вправа 3. Метод гірлянд випадковостей й асоціацій.

1. Процедура визначення синонімів для об'єкта та споріднених об'єктів зі схожими функціями. Приклад. Гірлянда синонімів для слова «будинок»: будівля — стіни — цегла — дах .

2. Пропонується вибір випадкових об'єктів в довільній формі. Приклад. Утворюємо другу гірлянду зі слів, взятих випадково, наприклад: кондиціонер — холод — конденсат — тепло (студенти можуть запропонувати інший набір випадкових слів).

3. Утворюємо комбінації з елементів гірлянд випадкових об'єктів та синонімів, а саме кожний синонім поєднуємо із кожним випадковим об'єктом. Приклад: тепло з дахом, конденсат зі стінами, кондиціонер для будинку тощо.

4. Складання переліку ознак випадкових об'єктів. Для зручності їх поєднують у таблицю

Приклад. Найменування Ознаки

Стіл, дерев'яний, міцний, чотирикутний, на ножках, розкладний, великий

Решітка Металева, пластмасова, плетена, кована, гнучка, велика, дрібна

Підставка пластикова, легка, дизайнерська, шорстка, багато вміщує, з табаочкою, із кишенею, для зберігання документів, висувна, для цінних речей

Кільце Металеве, кільце Сатурна, дерев'яне, пластикове, емальоване, надувне, для спортивних вправ, з орнаментом

Квітка Одноколірна, осіння, багатобарвна, запашна, лікарська, плямиста, зонтична, польова, водяна, чашоподібна, садова, із шипами, симетрична, гірська.

5. Виконання генерування ідей шляхом приєднання по черзі до проєктованого технічного об'єкта та його синонімів ознак випадково вибраних об'єктів. Приклад, додаючи в «гірлянду» синонімів ознаки столу, можна отримати такі сполучення: міцний стілець; крісло, що випромінює тепло; колбоподібний стіл; прозорий стіл тощо. Аналогічним чином отримують нові ідеї конструкцій за рахунок приєднання до гірлянди синонімів ознак інших випадкових об'єктів — решітки, підставки, кільця, квітки.

6. Генерування гірлянд асоціацій. По черзі з ознак випадкових об'єктів, виявлених на четвертому кроці, генеруються гірлянди вільних асоціацій. Приклад. Генерування гірлянди асоціацій за першою ознакою випадкового об'єкта «лампочка». Цією ознакою є слово «скляна». Гірлянда асоціацій створюється шляхом постановки запитання: «Що нагадує слово "скляна"?» Відповідь може бути такою: «Скляне волокно». Далі запитується: «Що нагадує слово "волокно"?» Воно може нагадувати тканину, плетиво, в'язання. Аналогічно, продовжуючи пошук елементів гірлянди асоціацій, можна збільшити довжину гірлянди. Тканина може нагадувати плаття для свята, що відзначалося літнього сонячного дня. Сонце може нам нагадати орбіти, за якими рухаються планети. Це асоціюється з космонавтами, які літають на величезні відстані від Землі. Далекі відстані швидко долаються на літаку. Літаками керують льотчики, які у випадку аварії можуть катапультиватися. Катапульти застосовуються для запуску літальних апаратів у повітря з військових кораблів, що охороняють морські кордони, тощо. Гірлянда асоціацій у цьому випадку може мати такий вигляд: скло — волокно — тканина — плаття — свято — сонце — південь — спека — планета — космонавт — літак — льотчик — аварія — катапульта — літальний апарат — повітря — військовий корабель — море — кордон і т. ін.

7. Генерування нових ідей. До елементів гірлянди синонімів технічного об'єкта по черзі намагаються приєднати елементи гірлянди асоціацій. Приклад. Використовуючи тільки першу гірлянду асоціацій, можна утворити такі сполучення: скляний стілець, крісло зі скловолокна, пуф, обтягнутий тканиною, крісло для катапульти, курортне крісло, крісло від спеки (або що створює спеку), крісло з парасолькою, літній стілець, крісло для засмагання, крісло для відпочинку, крісло для космонавта, стілець для свята, обтягнутий гарною тканиною, літакове крісло, рятувальний стілець при аваріях тощо.

8. Вибір альтернативи. На цьому кроці вирішують питання: продовжувати генерування гірлянд асоціацій чи їх уже досить для відбору корисних ідей.

Вправа 4. Метод 635. Група із шести учасників аналізує та формулює задану (проблемну) ситуацію. Кожен учасник заносить у формуляр три пропозиції щодо вирішення завдання (протягом 5 хв) та передає формуляр сусідові. Заповнюючий формуляр приймає до відома пропозиції свого попередника, а під ними у трьох полях вносить ще три власні пропозиції. Ці пропозиції можуть використовуватися в подальшій розробці записаних рішень, але можуть висуватися нові. Процес закінчується, коли учасники опрацювали всі формуляри.

Умови: кількість учасників, що рекомендується – 6. Час на ротаційну фазу може збільшуватися на наступних фазах. Технологія дозволяє отримати до 108 ($6 \cdot 3 \cdot 6$) пропозицій.

Вправа 5. Метод номінальної групи. Використовується для пошуку найкращих варіантів розв'язання задач.

1) залучаються експерти, які добре вирішують проблему, але раніше разом не працювали і не знайомі;

2) учасники можуть генерувати власні ідеї у процесі спільної роботи, але потім, з урахуванням позиції колег, їх переглядати;

3) склад групи - не більше 12-15 осіб (мінімум - 6-8 осіб);

4) експерти не мають бути зв'язані спільними відносинами;

5) терміни роботи групи – 2 години;

6) висловлені ідеї сприймаються як на основі особистого відношення до них, а й з урахуванням обстановки групи;

7) відбувається взаємне «підживлення» експертів, в результаті чого ідея хіба що відокремлюється від авторів.

Етапи роботи групи. Ведучий:

1) зачитує ретельно сформульоване завдання експертам. Експерти письмово пропонують ідеї рішення. Процедура триває 20 хв;

2) пропонує учасникам назвати по одній ідеї та записати їх на дошці

(вивести на монітор комп'ютера). Кожен експерт називає одну ідею. По колу

перераховуються ідеї, при цьому виключаються коментарі до них та їх оцінки.

Відбувається індивідуальний аналіз ліз кожної ідеї всіма учасниками;

3) зачитує першу ідею та пропонує кожному висловити свою думку по одному з чотирьох варіантів:

- залишити ідею у списку;
- уточнити ідею, переформулювати, скоротити тощо;
- поєднати з іншою ідеєю;
- викреслити (за згодою всіх членів групи).

Обговорення ідей має відбуватися швидко, без повторів та дискусій. Це, з одного боку, поглиблює та розширює самі ідеї, а з іншого – навчає учасників.

Індивідуальні знання та досвід стають груповими. У результаті експерти залишають 12-15 ідей.

4) голосування та ранжування. Кожному експерту видають 8 карток (6 карток, якщо група складається з 6–8 осіб) дають відібрати 8 найважливіших ідей. Картки ранжуються: найважливіша отримує цифру 8, а найменш важлива –

1. З залишку шести ідей найбільш важливою присвоюється ранг 7, найменш важливою - 2 і т. д. Оцінка здійснюється таємно, що посилює об'єктивність підходів до визначення пріоритетів, але оскільки раніше експерти були ознайомлені з думкою інших, це сприяє уніфікації позицій учасників;

5) підрахунок голосів та підбиття підсумків.

ВИСНОВКИ

У результаті теоретичного та емпіричного дослідження розвитку творчого рівня студентів технічних спеціальностей засобами соціально-психологічного тренінгу, згідно поставлених завдань, можна зробити наступні висновки.

1) В результаті аналітичного огляду літературних джерел окреслено існуючі підходи, визначення і розуміння сутності творчості як не тільки процесу, а і об'єкту досягнення, що можна уявити в кількісному вигляді. Перераховані деякі традиційні теорії щодо опису та впливу на творчі процеси людини під час навчання. Проаналізовано засоби активізації творчості, що запропоновані видатними дослідниками даної тематики.

2) В дипломній роботі проведено спостереження за студентами та аспірантами двох технічних спеціальностей під час здобуття фахових компетенцій, включаючи підготовку до різних конкурсів, творчих заходів, стартапів, хакатонів, тестування, створення винаходів і їх поєднання та встановлення успішності у працевлаштуванні статистичними методами наданими роботодавцями через систему Торгово-промислових палат України, Федерації роботодавців України, Центрів зайнятості та опитування стейкхолдерів.

3) Кореляційний аналіз щільності зв'язку між структурними компонентами професійної діяльності такими як рівень професійного самоздійснення показав впливовість параметру швидкості креативності із рівнем внутрішньо-професійного самоздійснення із значенням коефіцієнту кореляції -0.94 і навпаки низьку кореляцію із зовнішньо-професійного само здійснення із значенням коефіцієнту кореляції -0.69 для здобувачів бакалаврі ату. І навпаки для здобувачів вищої освіти магістерського рівня технічних спеціальностей швидкість креативності суттєво збільшує рівень зовнішньо-професійного самоздійснення.

4) Найбільший вплив швидкість креативності забезпечується для докторів філософії, де всі рівні професійного само здійснення мають найвищий коефіцієнт кореляції від 0.99 до 1.0.

5) Результати дослідження після формувального експерименту вказують на збільшення кількості респондентів із високим рівнем компонентів самоздійснення та само ефективності, що збільшується відповідно освітньому рівню в напрямку бакалаврат-магістратура, аспірантура.

6) Модифіковано програму розвитку креативності та активізації творчого мислення студентів, яка спрямована на розвиток когнітивного та адаптацію емоційного стану під час навчання студентів. Запропоновано введення освітніх компонент на кшталт «Методологія технічної творчості», «Творчі технічні студії» за вибором до освітніх програм, що входять до галузі знань «Механічна інженерія» (G9 Прикладна механіка) з контентом тренінгових розвивальних програм щодо технічної творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байдулін В. Б., Злочевська Л. С., Торчевська Н. В. Як планувати власну професійну кар'єру : методичні рекомендації для учнів ПТНЗ. Київ : ПІТО НАПН України, 2019. 80 с.
2. Богуш Л. Становлення кар'єри майбутнього фахівця з міжнародної інформації у процесі професійної підготовки. Молодь і ринок. 2018. № 2 (157), С. 117–122.
3. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. – К.: ДП "Інформ.-аналіт. агенство", 2012. – 200 с.
4. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: методичний посібник. К.:НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с.
5. Кокун О. М. Опитувальник професійного самоздійснення. Практична психологія та соціальна робота. 2014. № 7. С. 35-39.
6. Карпенко Н. А. Психологія творчості: навч. посібник / Н. А. Карпенко. –Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 156 с.
7. Латиш Н. М., Латиш О. М. Творчість як основа психологічного здоров'я особистості. Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: Матеріали ХХІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 травня 2023 року / за ред. В. О. Моляко. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. – С. 60
8. Лозовецька В.Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах: монографія / В.Т. Лозовецька. – Київ. 2015. – 279 с.
9. Лукомська Ю. О. Психологічні особливості прояву креативності в рамках освітніх систем різних типів. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. Київ, 2012. Т. 11. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 6. С. 354–362.

10. Макаренко Н. М. Креативне мислення практичного психолога як чинник результативної роботи. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. К., 2006. Вип. 27. С. 415 – 421.
11. Місевич, С. В. Соціально-психологічна адаптація фахівців річкового та морського транспорту як запорука успішної професійної діяльності / С. В. Місевич // Інсайт : психологічні виміри суспільства : матер. міжнар. конф. / ред. кол. : І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. – Херсон : ВД «Гельветика», 2019. – Вип. 1(16). – С. 189-191.
12. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності. Практична психологія та соціальна робота. 2004. № 8. С. 1 – 4.
13. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Т-во «Знання» УРСР, 1989. 48 с.
14. Пілецька Л.С. Соціально-психологічні основи професійної мобільності особливості: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.05. Київ, 2014. 40 с.
15. Поліщук В. М. Віковий кризовий розвиток людини: від народження до дорослості. Суми : Видавництво «Університетська книга», 2020. 460 с.
16. Процак К.В. Креативність персоналу як важливий чинник інноваційного розвитку підприємства / К.В. Процак, О.П. Просович // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2011. – № 698. – С. 272- 276
17. Психологічне дослідження творчого потенціалу: монографія / авт. кол., наук. керівник В. О. Моляко. К.: Педагогічна думка, 2008. 208 с.
18. Сисоєва С.О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія / Нац. акад. пед наук України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. К. : Едельвейс, 2014. 399 с.

19. Сушенцева Л. Проблема професійної мобільності у контексті міждисциплінарного підходу. Теорія і методика професійної освіти. 2011. № 31. С. 3–11.
20. Третяк Т. М. Система КАРУС: коригуючий і розвиваючий потенціал .. Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: Матеріали ХХІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 травня 2023 року / за ред. В. О. Моляко. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. – С. 111
21. Христюн О. Кар'єрний розвиток особистості як складова її професійного розвитку. Молодь і ринок. 2013. №8. С. 84-88.
22. Шандрук С.К. Психологія професійних творчих здібностей: [монографія] / Сергій Костянтинович Шандрук. – Тернопіль: Економічна думка, 2015. – 357 с.
23. Шапошникова, І. В. Професійна соціалізація як складова підготовки фахівців у вищих закладах освіти / І. В. Шапошникова // Молодий вчений. – 2015. – № 1 (16). – С. 180-184.
24. Шепельова М. В. Прояви творчості у розумінні студентами невизначених ситуацій. Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: Матеріали ХХІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 травня 2023 року / за ред. В. О. Моляко. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. – С. 123
25. Управління діловою кар'єрою: навч. посіб. / Г. В. Назарова, І. П. Отенко, С. В. Мішина, О. Ю. Мішин; Харків. нац. екон. ун-т. Харків, 2013. - 294 с.
26. Єфіменко С.М. Інтелектуально-творчий потенціал педагога: структура, зміст, шляхи діагностики та розвитку: [навчально-методичний посібник] /С.М. Єфіменко. – Кропивницький:КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. – 104 с.
27. Яськів П. Креативність як чинник розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця. Психологія і суспільство.

Соціально-психологічні виміри професійної майстерності особистості. 2013. С. 126-127.

28. Guilford J. P. The nature of human intelligence. – Режим доступу : http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/111111111/11605/1/eur_on%20creativitynew.pdf

29. Блинова О. Є. Особистісна мобільність в контексті професійного розвитку / О. Є. Блинова // Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості: колективна монографія / О.Є. Блинова, С.І. Бабатіна, Т.М. Дудка, А.М. Одінцева та ін. / відповід. ред. Блинова О.Є. – Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2018. – С. 6-23.

30. Ю. П. Шапран, Л. І. Довгопола Практичний аспект професійної підготовки вчителів біології: монографія. Переяслав: ФОП Домбровська Я. М., 2020. 198 с.

31. Ігор Попович Роль соціально-психологічних очікувань у професійному становленні та розвитку особистості // VIII Міжнародна науково-практична конференція «ДУХОВНІСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ» 9–11 жовтня 2014 р. м. Івано-Франківськ С. 570-579

32. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: у 2 кн. – Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – 576 с.

33. Казакова, Т. С. Успішна професійна кар'єра працівників як запорука інноваційного розвитку підприємництва / Т. С. Казакова // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції "Стратегія інноваційного розвитку економіки : бізнес, наука, освіта" (SIDEC 2017). (м. Харків, 16-20 травня 2017р.). - С. 168-172.

34. Олена Сидоренко Креативність у структурі професійної діяльності психолога // Кваліфікаційна робота (проект) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» другого (магістерського) рівня, Спеціальності: 053 Психологія, ХДУ, Івано-Франківськ, 2023, - 72 с. Режим доступу:

https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/19002/Sidorenko_O_fps_2023.pdf?isAllowed=y&sequence=1

35. Кузнєцов Ю.М Теорія технічних систем/ Ю.М. Кузнєцов, І.В. Луців, С.А. Дубняк – К,: – Тернопіль, 1997.

36. Нагірний Ю.П. Обґрунтування інженерних рішень/ Ю.П. Нагірний-К., Урожай, 1994.-216с.

ДОДАТКИ

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Дмитрієв Дмитро Олексійович, учасник освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

27.10.2024
(дата)

(підпис)

Дмитро Дмитрієв
(ім'я, прізвище)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ *(м. Київ)*
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ» *(м. Київ)*
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРИРОДНИЧИХ
ДИСЦИПЛІН *(м. Херсон, м. Хмельницький)*
ВІЛЬНЮСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГЕДИМІНАСА,
ФАКУЛЬТЕТ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ *(м. Вільнюс, Литва)*
ОПОЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
(м. Ополь, Польща)
МІЖНАРОДНИЙ КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПИЛИПА ОРЛИКА,
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ *(м. Миколаїв)*
НАУКОВИЙ ЧАСОПИС «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ» ІНСТИТУТУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ У СПІВПРАЦІ З УКРАЇНСЬКИМ ТОВАРИСТВОМ
ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ *(м. Київ)*
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»,
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ *(м. Запоріжжя)*
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
КАФЕДРА ФІЛОСОФСЬКИХ І ПОЛІТИЧНИХ НАУК *(м. Черкаси)*
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ,
СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ *(м. Івано-Франківськ)*
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ГЛОБАЛЬНИЙ ПОГЛЯД» *(м. Херсон)*

ПРОГРАМА

І Міжнародної науково-практичної конференції
«Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії»,
присвяченої Дню Європи

(We invite you to participate in the First International Scientific and Practical
Conference "European Future: Philosophical and Educational Studies",
dedicated to the Day of Europe)

9-10 травня 2024 року

м. Херсон, м. Хмельницький

ДМИТРИЄВ Дмитро, доктор технічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри Автоматизації, робототехніки і мехатроніки, Херсонський національний технічний університет (м. Хмельницький, Україна)

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУПРОВОДЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ПРОЕКТІВ